

SPOŁECZNE ASPEKTY ZARZĄDZANIA PRZESTRZENIA**arch. Joanna Małuj**

Grupa Projektowa ZOOM s.c., Gdańsk, 2005
e-mail: gpzoom@gpzoom.com.pl

KSZTAŁTOWANIE PRZESTRZENI

Aktywność człowieka materializuje się w przedmiotach, które człowiek wytwarza i w przestrzeni, którą przekształca i zmienia. Środowisko życia człowieka jest przez niego organizowane w system miejsc stanowiących odpowiedź na potrzeby człowieka.

Mimo niezmienności pewnych podstawowych celów działalności człowieka, do których należą ochrona przed żywiołową naturą czy organizacja stosunków międzyludzkich, wymagania odnośnie przestrzeni i działania na niej zmieniają się z biegiem czasu i pod wpływem nowych trendów myślowych i potrzeb ludzkich.

Sposób organizacji przestrzeni kształtowany przez społeczność, uzależniony jest od wielu zmiennych czynników. Na sposób budowania środowiska życia wpływają w sposób znaczący aktualnie obowiązujące zasady organizacji życia społecznego, w sensie relacji zachodzących pomiędzy poszczególnymi członkami danej społeczności wraz z konsekwencjami w postaci uprzywilejowania lub wykluczenia jednostek czy grup społecznych. Istotne znaczenie dla kształtu przestrzeni życiowej człowieka ma pozycja jednostki w systemie oraz przyjęty system władzy, jak również stosunek ogółu do przyjętych zasad organizacji stosunków międzyludzkich przez społeczeństwo, w tym zaufanie do form, organów i zasad kierowania życiem w społeczeństwie. Również dorobek człowieka, w postaci osiągnięć techniki, przekłada się na kształt przestrzeni i wizerunek miast i innych przestrzeni życiowych człowieka.

Całokształt myśli i osiągnięć ludzkich wpływa na sposób życia i definiuje style życia charakterystyczne dla danej epoki. Współczesny, dominujący trend indywidualistyczny, określający potencjał społeczeństwa poprzez jednostkę, jej ogromne możliwości i indywidualną wolność do działania oraz wynikająca z niego różnorodność sposobów i pomysłów na życie jak również wynikająca z wolności każdego człowieka pewna nieprzewidywalność zdarzeń i efektów pracy człowieka wyraża się w kształcie przestrzeni, stanowiącej scenę współistnienia wielu jednostek i ścierania się jednostkowych partykularnych interesów.

Jednocześnie przestrzeń ukształtowana przez człowieka definiuje sposób korzystania z niej i wyznacza zasady funkcjonowania człowieka w środowisku. Dzieło i dorobek społeczeństw jakim jest przestrzeń miasta jest determinantą, która określa granice i bariery, możliwości i szanse, wytycza ścieżki życiowe człowieka. Człowiek tworzy przestrzeń życiową, czyni sobie ziemię poddaną a następnie wpisując się w mapę miasta ulega wpływom stałych i długotrwałych efektów swojej pracy, inspiruje się nimi, funkcjonuje dzięki nim i uzależnia się od udogodnień przez siebie stworzonych.

Ta implikacja działań człowieka w przestrzeni i wpływania przestrzeni na jakość życia człowieka, czyni zagadnienie kształtowania przestrzeni bardzo istotnym dla każdego człowieka.

ZARZĄDZANIE PRZESTRZENIA - DOBRO PRYWATNE A DOBRO PUBLICZNE

Obowiązujące, jako pisane i niepisane normy społeczne, systemy wartości sukcesywnie ulegają przewartościowaniu w wyniku zmian kulturowych. Znaczące oddziaływanie na kulturę i uznawane przez ogół wartości zawsze miały i mają zasady gospodarki i ekonomii. Potrzeby materialne stanowiły zawsze istotne wyzwanie i były często podstawą motywacji działania człowieka. Wraz z uwolnieniem rynku, upowszechnieniem własności prywatnej i kapitału zmieniła się struktura właścicieli i posiadaczy dóbr. Możliwość budowania prywatnych zasobów i kapitału przez wszystkich członków społeczeństwa wpłynęła na przekształcenia form życia społecznego. W szczególności przeobrażeniom uległy zasady współpracy i stosunek społeczności do dobra wspólnego.

Współczesność charakteryzująca się intensyfikacją indywidualnej aktywności mającej na celu gromadzenie i mnożenie kapitału kładzie ogromny nacisk na rozwój i postęp. W warunkach ogromnej konkurencji, wynikającej z dużej ilości graczy o fortunę oraz ciągłej potrzeby rozwoju, zaistnienie i utrzymanie się na rynku współczesnym wymaga rywalizacji poszczególnych jednostek. Rywalizacja w sferze ekonomicznej wyłania jednostki czy zespoły najbardziej efektywne, najbardziej przedsiębiorcze i najbardziej mobilne, jednakże stanowi często zagrożenie dla współpracy w działaniu poszczególnych jednostek, w sytuacji konfliktu interesów.

Prawa ekonomii, niezbyt łaskawe dla biednych i słabych, nie znoszące małej elastyczności w dostosowywaniu się człowieka do dynamicznie zmieniających się warunków, w połączeniu z naturą człowieka, eksponują ludzki egocentryzm. Powszechne uznanie dla ekonomicznych zasad dbania o własne interesy wywołuje psychiczną gotowość do zachowań egotycznych. Wpływ systemu kapitalistycznego i gospodarki wolnorynkowej ma znaczący wpływ na

psychologię zachowań człowieka, relacje międzyludzkie i zachowania człowieka nawet w najintymniejszych sferach życia prywatnego (Erich Fromm).

Wynikająca z uprzywilejowania ekonomii transformacja kulturowa doprowadza do przedkładania interesu jednostki nad lojalność wobec społeczeństwa. Dodatkowo napięty plan zajęć oraz tempo życia współczesnego człowieka każe koncentrować myśli na rozwiązywaniu indywidualnych problemów. Ten stan umysłu rodzi mentalność nastawioną na przetrwanie, obsesyjnie kierując się na jednostkę i pozostawia niewiele uwagi i zainteresowania innym i rozwiązywaniu problemów ogólnospołecznych. Wybujały indywidualizm niesie dla większości obietnicę wolności ale i nowe problemy.

Wynikające z cech charakterystycznych współczesnego człowieka oraz z usankcjonowania ludzkiej potrzeby posiadania poprzez ustanowienie prawa własności przynależnego każdemu człowiekowi, zarządzanie przestrzenią zmieniło się w stosunku do poprzednich, istniejących we wcześniejszych systemach społecznych sposobów organizacji działania w przestrzeni. Nie uległy zmianie w sposób istotny założenia zarządzania przestrzenią. Zmieniły się sposoby podejmowania decyzji odnośnie kształtu przestrzeni, poprzez dopuszczenie do przesądzenia o kształcie przestrzeni wszystkich uczestników przestrzeni. Ze względu na zwiększenie ilości podmiotów mających wpływ na zagospodarowanie przestrzeni oraz ze względu na postępującą urbanizację wzrosła ilość zagadnień problematycznych i konfliktowych wymagających rozwiązania.

Tradycyjne pojęcie zarządzania przestrzenią określa zarządzanie jako proces polegający na organizacji przestrzeni zgodnie z wytyczonymi celami. Istotą zarządzania przestrzenią jest formułowanie celów, pozyskiwanie, organizacja i rozmieszczanie w przestrzeni zasobów i kontrolowanie działań w przestrzeni w celu osiągnięcia efektów zgodnych z przyjętymi celami. Celem najbardziej ogólnym zarządzania przestrzenią jest kształtowanie ładu przestrzennego, pojmowanego jako ukształtowanie przestrzeni, które tworzy harmonijną całość oraz uwzględnia w uporządkowanych relacjach wszelkie uwarunkowania i wymagania funkcjonalne, społeczno-gospodarcze, środowiskowe, kulturowe oraz kompozycyjno-estetyczne.

Zarządzanie przestrzenią w zorganizowanych społecznościach określone jest poprzez prawo, określające elementy cenne, podlegające ochronie oraz niezbędne zasady gospodarowania przestrzenią publiczną i prywatną. Prawo tworzy narzędzia do zarządzania przestrzenią oraz określa prawa i obowiązki użytkowników przestrzeni jak również przydziela kompetencje do podejmowania decyzji w sprawach dotyczących zagospodarowania przestrzennego.

Kształtowanie przestrzeni zurbanizowanej ze względu na ogrom interesów często konfliktowych i wzajemnie na siebie oddziaływujących, oraz intensywny proces urbanizacji wynikający z konstytucyjnego prawa własności, umożliwiającego z zasady swobodne zagospodarowywanie własnej nieruchomości, jak również w wyniku dynamicznych procesów rozwojowych i wzrostowych, jest działaniem skomplikowanym i przyczynia się do przeobrażania przestrzeni z ryzykiem nieprzewidywalności skutków. W szczególności, w warunkach młodej demokracji i braku długotrwałej tradycji wolnego rynku, żywiołowość działań inwestycyjnych przyczynia się do chaotycznego i często dość przypadkowego zagospodarowania przestrzeni. Często efekty działań inwestycyjnych, w skali całej struktury urbanistycznej są odległe od przyjętych celów. Skutkiem działań człowieka, obok efektów pozytywnych są również efekty niezamierzone, negatywnie wpływające na jakość życia, wynikające między innymi z przedkładania partykularnych celów ponad dobro ogółu. Do tych negatywnych efektów zalicza się między innymi zanieczyszczone środowisko, czy wzrost kosztów utrzymania przestrzeni zurbanizowanej, wynikających z nadmiernej urbanizacji czy rozproszenia zabudowy.

Gloryfikacja prawa własności, wolności, po części wynikająca z wyzwolenia się jednostek z podporządkowania dyktaturze władz poprzedniego systemu społecznego wyzwala w jednostkach kreatywność i chęć działania, niemniej jednak ukierunkowanie tych działań na realizację celów prywatnych stwarza ryzyko powstawania konfliktowej i niespójnej przestrzeni życiowej człowieka. Stąd niezwykle istotnym jest koordynacja tych pozytywnych, żywiołowych działań w przestrzeni w celu równoważenia dobra publicznego z prywatnym.

Aktualnie, ze względu na nastroje społeczne, traktujące dość często ingerencję państwa w sprawy zagospodarowania przestrzennego jako zamach na wolność jednostki, zarządzanie przestrzenią, jako proces kontrolowany przez uprawnione do tego władze, ogranicza się często do zagwarantowania minimalnych zabezpieczeń środowiska przyrodniczego, dziedzictwa kulturowego czy na przykład bezpieczeństwa człowieka poprzez określenie zakazów. Poza działaniami zabronionymi wszelkie działania i inwestycje, ze względu na prawo wolności i własności, możliwe są do realizacji.

Powszechne prawo własności i wolności wywołuje reakcje egoistyczne kształtujące przestrzeń z ukierunkowaniem na zaspokajanie partykularnych celów i wywołują intensywną ekspansję człowieka na nowe przestrzenie dotychczas zagospodarowane np. rolniczo czy stanowiące zasoby środowiska przyrodniczego. Mając na celu ochronę przestrzeni życiowej człowieka, zarządzanie przestrzenią uwzględniające konstytucyjne prawa człowieka poprzez uwzględnienie interesu każdego człowieka, podporządkowuje interes prywatny dobru ogółu. Wolność jednostki do zagospodarowania przestrzeni i prawo własności, zgodnie z

polskim ustawodawstwem, mogą być ograniczane w celu zachowania wolności i innych praw drugiego człowieka lub ze względu na bezpieczeństwo, porządek publiczny, czy ważny interes państwa. Ograniczenia mogą być zastosowane tylko w imię celów najwyższych, jakimi są: zachowanie optymalnych warunków życia dla współczesnych mieszkańców i dla przyszłych pokoleń oraz zachowanie dorobku pokoleń poprzednich jako wyników doświadczeń ludzkich i źródeł tożsamości ludzi współczesnych. Możliwość wprowadzania ograniczeń musi mieć uregulowania prawne i nie może naruszać istoty wolności i praw określonych w konstytucji.

Dopuszczalne ograniczenia zdefiniowane są w ustawach, rozporządzeniach i zarządzeniach, czy też w innych aktach prawa, w tym prawa lokalnego. Przykładem ograniczenia dla działalności jednostek jest ustanowienie obszarów chronionych. Przestrzenie takie jak parki narodowe i rezerwy stanowią tereny, gdzie prawa rynku podporządkowane są ochronie cennych obszarów. Prawnie ustanowiony obowiązek ochrony tych obszarów wprowadza ograniczenia w wykonywaniu prawa własności przez osoby i instytucje będące właścicielami nieruchomości znajdujących się w obszarze chronionym.

Tak więc proces przekształcania i zagospodarowywania przestrzeni można określić jako czynność naturalną człowieka, natomiast proces zarządzania przestrzenią wynika z uregulowań społecznych i przyjętego modelu współpracy i współistnienia jednostek budujących społeczeństwo. Zarządzanie przestrzenią w przeciwieństwie do dość powszechnych wyobrażeń o gospodarowaniu w przestrzeni nie jest działaniem spontanicznym; ma na celu koordynację aktywności ludzkiej w przestrzeni i osiągnięcie celów zobiektywizowanych i powszechnie uznanych za słuszne.

UCZESTNICZY PROCESU ZARZĄDZANIA

W procesie kreowania przestrzeni uczestniczą wszyscy użytkownicy przestrzeni, bez względu na to czy ich uczestnictwo jest czynne i zaangażowane, czy bierne i wyrażające obojętny stosunek do podejmowanych decyzji w zakresie zagospodarowania przestrzennego. Postawa bierna oznacza ostatecznie konieczność podporządkowania się decyzjom podjętym przez innych i funkcjonowaniem w świecie, ukształtowanym przez jednostki aktywne. Efekty przeobrażania przestrzeni są istotne dla każdego użytkownika przestrzeni, ponieważ wpływają na kształt przestrzeni życiowej.

Do uczestnictwa w procesie zarządzania przestrzenią uprawnieni są również wszyscy użytkownicy przestrzeni. W warunkach demokratycznych prawo uczestnictwa w podejmowaniu decyzji potwierdzone jest poprzez konstytucję i przepisy. Uczestników

procesu kształtowania przestrzeni, w zależności od roli jaką pełnią w przyjętym systemie zarządzania przestrzenią, można podzielić na:

- decydentów;
- inwestorów;
- innych uczestników przestrzeni.

Decydentami w procesie zarządzania przestrzenią są organy władzy rządowej i samorządowej. Decyzje odnośnie zagospodarowania przestrzeni i jej zarządzania na poziomie kraju podejmowane są w wyniku ustanawiania prawa. Decyzje te podejmowane są przez wybrane w procesach demokratycznych organy władzy ustawodawczej i przede wszystkim określają główne cele, zasady realizacji i konsekwencje działań w przestrzeni.

Władze samorządowe odpowiedzialne za zarządzanie przestrzenią w wymiarze lokalnym, realizują zasady właściwej, określonej przez ogólnokrajowe prawo, gospodarki przestrzennej i kontrolują realizację polityki przestrzennej oraz jej zgodność z obowiązującymi przepisami i przyjętymi celami. Władze samorządowe uprawnione są również do tworzenia lokalnych aktów prawa, jednakże wyłącznie tych na które zezwalają przepisy ogólnie obowiązujące.

Inwestorami zostali określone wszyscy użytkownicy przestrzeni zainteresowani aktywnym uczestnictwem w kształtowaniu przestrzeni. Mogą oni reprezentować interesy, których oddziaływanie na przestrzeń może być znikome, czasem wręcz niezauważalne; mogą to być przedstawiciele interesów istotnych ze względu na skalę zamierzenia inwestycyjnego, bądź istotnego ze względu na jego znaczenie dla funkcjonowania konkretnej przestrzeni zurbanizowanej. Według przyjętych kryteriów podziału uczestników kształtowania przestrzeni, ich interesy, bez względu na stopień oddziaływania na przestrzeń zamierzeń inwestycyjnych, zostały potraktowane jednakowo, choć w procesie zarządzania przestrzenią pozycja poszczególnych inwestorów może znacząco się różnić. Pozostali użytkownicy przestrzeni to jednostki czy grupy korzystające z przestrzeni a nie wykazujące się inicjatywą lub nie posiadające takiej możliwości na przykład finansowej.

Istotne znaczenie w procesie zarządzania przestrzenią ma grupa specjalistów z zakresu zagospodarowania i zarządzania przestrzenią. Specjaliści z zakresu zagospodarowania przestrzeni łącznie z naukowcami zajmującymi się tą dziedziną, według przyjętych kryteriów należą do grupy decydentów, choć jednak nie w sposób bezpośredni stanowią oni o kształcie przestrzeni. Udział specjalistów polega na opracowaniu propozycji polityki przestrzennej i, między innymi, rozwiązań przyjmowanych w procesie zarządzania oraz pełnieniu roli opiniodawczej.

Pomiędzy wszystkimi uczestnikami procesu kształtowania przestrzeni i zarządzania nią występują istotne zależności. To od rodzaju współpracy i sposobów porozumiewania się w

zakresie kształtowania przestrzeni zależy przebieg procesów podejmowania decyzji i ostatecznie również kształt i jakość przestrzeni. Prowadzenie dialogu pomiędzy wszystkimi uczestnikami procesu kształtowania przestrzeni zwiększa szanse na:

- wypracowanie kompromisów w sytuacjach występowania konfliktowych a nawet sprzecznych interesów;
- zrównoważenia dobra publicznego z interesami prywatnymi;
- podniesienie świadomości istoty zagadnień dotyczących zagospodarowania przestrzennego;
- zwiększenie zaangażowania i odpowiedzialności za kształt przestrzeni i środowisko zamieszkania nie ograniczone do „własnego podwórka”.

Dialog, który jest niezbędny w systemie demokratycznym, w celu poznania i uwzględniania w miarę możliwości jednostkowych interesów, nie jest jednak wystarczający dla stworzenia wysokiej jakości przestrzeni życia człowieka. Ta niezwykle trudna, ze względu na konieczność precyzowania potrzeb, konieczność prowadzenia negocjacji i wyważania interesów, wymaga zgody większości użytkowników przestrzeni na przyjmowane cele i przekonania o ich słuszności.

CZYNNIKI WPLYWAJĄCE NA KSZTAŁT I JAKOŚĆ PRZESTRZENI

Dialog pomiędzy użytkownikami przestrzeni jest narzędziem służącym zbieraniu i wymianie informacji i doświadczeń; wspiera podejmowanie słusznych decyzji odnośnie zagospodarowania przestrzeni, jak również buduje więzi lokalne. Jednakże dialog nie jest działaniem prostym i przy niesprzyjających warunkach czy nastrojach społecznych, może prowadzić do nieporozumień, braku chęci współpracy czy niezadowolenia większości uczestników dyskusji na temat zagospodarowania przestrzeni. Wówczas, pomimo niezadowolenia inwestorów i innych uczestników przestrzeni, podejmowanie decyzji w większości przypadków jest możliwe. Taka sytuacja prowadzi do ryzykownego stanu podważania autorytetu decydentów i skutkować może nawet negacją ustalonych reguł gospodarowania przestrzenią.

Zgoda na ustalane reguły gry w przestrzeń stanowi podstawę do budowania harmonijnej, jeśli chodzi o relacje społeczne, przestrzeni. Natomiast słuszność założeń i przyjmowanych celów oraz trafność rozwiązań, stanowiących odpowiedź na potrzeby współczesnego człowieka, dają szansę stworzenia przestrzeni wysokiej jakości, czyli przestrzeni dającej zadowolenie osobom ją zamieszkującym.

Ugruntowane poczucie tożsamości może stanowić źródło harmonijnych stosunków międzyludzkich, a z pewnością skutkuje zaangażowaniem w sprawy bieżące środowiska życia

człowieka. Pojęcie tożsamości zaczerpnięte z psychologii występuje w kontekście dwóch najważniejszych dla człowieka relacji: stosunku do siebie samego i do drugiego człowieka, a tym samym do kultury i do tradycji, nierozzerwalnie związanych z przestrzenią. Wskazuje na specjalny typ związku pomiędzy człowiekiem i środowiskiem, w którym żyje. Tożsamość to postawa wobec wartości niesionych przez człowieka i otaczającą go społeczność i kulturę. Wiąże się ona ze świadomością własnych ról, funkcji i wzorców zachowania w danej sytuacji czy w konkretnym zadaniu społecznym. Tożsamość człowieka oznacza zdolność człowieka do osiągnięcia równowagi pomiędzy własną indywidualną rzeczywistością i potrzebami a oczekiwaniami i wymaganiami wynikającymi z życia społecznego.

Tożsamość lokalna jako zbiorowy odpowiednik tożsamości indywidualnej poszczególnych członków społeczności lokalnej reprezentuje cechy wyżej wspomniane, reprezentowane przez lokalną społeczność jak również stanowi o umiejętności prowadzenia dialogu społecznego i odpowiedzialnym poszukiwaniu rozwiązań w przestrzeni, budujących dobro publiczne. Tożsamość lokalna, jako cecha podlegająca zmianom, kształtuje się między innymi przez kompetentne uczestniczenie w życiu środowiska społecznego, w którym żyje i funkcjonuje.

Do czynników wynikających z przestrzeni społecznej i środowiska zamieszkania o istotnym oddziaływaniu na tożsamość lokalną należą między innymi:

- 1) Wielkość lokalnych społeczności. Ze skali lokalnych społeczności wynika poziom anonimowości, która wpływa na poziom intensywności i relacje międzyludzkie, na poziom odpowiedzialności za przestrzeń i innych oraz potrzebę i możliwość współpracy między członkami społeczności, jak i potrzebę budowania własnego wizerunku.
- 2) Tradycja zamieszkania na danym terenie. Długotrwałe zamieszkanie na danym terenie pozwala na łatwość poruszania się wśród lokalnych warunków i relacji społecznych. Poprzez więzi poprzednich pokoleń ustalona jest przynależność do poszczególnych grupy społecznych. Obszary gdzie panuje duży ruch i intensywne przekształcenia gospodarcze wzmaga się poczucie tymczasowości, często utrudniające integrację i afiliację z lokalną społecznością.
- 3) Komunikacja. Dostęp do informacji oraz czytelność komunikatów dotyczących życia w obrębie danej społeczności pozwalają na swobodne poruszanie się w zmieniającej się rzeczywistości. Umożliwiają budowanie wiedzy i weryfikowanie własnych doświadczeń oraz wyciąganie wniosków na przyszłość.
- 4) Działania władz. Władze, ze względu na swoją decydującą rolę w życiu społeczności lokalnej obarczone są ogromną odpowiedzialnością za szeroko pojęte poczucia bezpieczeństwa wśród mieszkańców danej społeczności. W szczególności istotnym dla

tożsamości lokalnej jest przezroczystość działań władz umożliwiająca budowanie zaufania do organów decydujących o jakości życia społeczności.

- 5) Przestrzeń życia jej kompozycja i czytelność. Kompozycja przestrzeni stworzonej przez człowieka umożliwiająca swobodne poruszanie się w tej przestrzeni jak również wywołująca poczucie bezpieczeństwa i dumy z miejsca zamieszkania.
- 6) Znaczenie przestrzeni, symbolika przestrzeni. Przestrzeń jako odzwierciedlenie kultury ją budującej, jest nośnikiem wartości umożliwiających identyfikowanie się ludzi z przestrzenią. Istotnym czynnikiem wiążącym człowieka z przestrzenią może być historia przodków związana z miejscem, a szczególnym czynnikiem wpływającym na tożsamość lokalną jest zaangażowanie w tworzenie przestrzeni.

Przedstawione tu czynniki, nie wyczerpują listy elementów budujących tożsamość lokalną. Te zaprezentowane, stanowią komponenty umożliwiające kształtowanie tożsamości lokalnej poprzez odpowiednie działania władz, liderów czy innych członków społeczności lokalnych jak również istotne przy kształtowaniu przestrzeni zurbanizowanej, stwarzającej warunki do rozwijania społeczności utożsamiającej się z miejscem zamieszkania. Budowanie tożsamości lokalnej jest bardzo istotne dla wszelkich aktywności społecznych mających na celu podnoszenie standardu życia, w tym również dla budowania przestrzeni wysokiej jakości oraz sprawnego i efektywnego procesu zarządzania przestrzenią.

Poprzez kształtowanie tożsamości lokalnej buduje się kapitał społeczny czyli wartość która odgrywa bardziej istotną rolę w życiu społecznym niż kapitał materialny. Kapitał społeczny jest dobrem, zestawem nieformalnych wartości i norm etycznych, kodeksem postępowania, wspólnym dla członków określonej grupy i umożliwiającym im skuteczne współdziałanie. Spośród norm etycznych kapitał społeczny budują przede wszystkim prawdomówność, wywiązywanie się z obowiązków, odpowiedzialność i wzajemność w stosunkach z innymi.

Kapitał społeczny jest czynnikiem niezbędnym do powstania zdrowego społeczeństwa obywatelskiego. Wpływa na formowanie grup i stowarzyszeń stojących między jednostką a sformalizowanym państwem i władzą pełniącą rolę zarządcy przestrzeni. Dzięki kapitałowi społecznemu jednostki są w stanie efektywniej współdziałać w celu reprezentowania i ochrony własnych interesów zagrożonych ze strony państwa, kierującego się w zarządzaniu przestrzenią nadrzędnością interesu publicznego nad prywatnym i działającego w celu ochrony interesów i praw większości. Ponadto kapitał społeczny może wpływać korzystnie na innowacyjność i zdolność adaptacji jednostki do nowych warunków społecznych, co jest w szczególności istotne w warunkach młodej demokracji, czy w sytuacji większości państw postkomunistycznych.

Kapitał społeczny zbudowany na bazie tożsamości lokalnej jest wartością umożliwiającą tworzenie społeczeństwa zrównoważonego, akceptującego przyjęte zasady funkcjonowania społeczeństwa a jednocześnie zdolnego do reagowania w sytuacji, kiedy ustalone zasady wymagają zmian w celu poprawy jakości życia czy dostosowania przepisów do nowych, innych potrzeb współczesnego człowieka.